

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

297

Rola podmiotów sektora publicznego, gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w kreowaniu i wspieraniu zrównoważonego rozwoju

Redaktorzy naukowi

Jacek Adamek

Teresa Orzeszko

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-334-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Bartosz Bartniczak: Pomoc publiczna jako instrument wspierający ochronę środowiska w Polsce.....	13
Szymon Bryndziak: Wybrane preferencyjne rozwiązania w podatku dochodowym od osób fizycznych a nierówności społeczne.....	23
Dorota Burzyńska: Bariery implementacji koncepcji budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego.....	32
Anna Doś: Analiza skłonności mieszkańców województwa śląskiego do ponoszenia kosztów ograniczenia zużycia zasobów naturalnych.....	41
Justyna Dyduch: Wpływ przychodów ze sprzedaży praw majątkowych wynikających ze świadectw pochodzenia energii na sytuację finansową wybranych przedsiębiorstw	51
Krzysztof Dziadek: Rola ewaluacji w dystrybucji środków pomocowych z Unii Europejskiej.....	62
Aleksandra Ferens: Rachunkowość jako system pomiaru dokonań jednostki gospodarczej w środowisku przyrodniczym.....	72
Joanna Florek, Dorota Czerwińska-Kayzer: Zróżnicowanie kosztów pracy w Polsce i krajach Unii Europejskiej w warunkach zrównoważonego rozwoju.....	83
Katarzyna Goldman: Analiza płynności finansowej z uwzględnieniem strategii dochód–ryzyko.....	92
Wojciech Hasik: Wartość godziwa w kontekście zrównoważonego rozwoju.	102
Beata Iwasieczko: Ład korporacyjny w warunkach zrównoważonego wzrostu a rachunkowość.....	109
Wiesław Janik: Polityka klimatyczna UE jako czynnik kosztotwórczy produkcji energii elektrycznej	118
Angelika Kaczmarczyk: Mała przedsiębiorczość a jednostki samorządu terytorialnego	127
Anna Katola: Rola samorządu terytorialnego w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich.....	136
Dariusz Kielczewski: Zielone zamówienia publiczne jako przejaw działań finansowych sektora publicznego na rzecz zrównoważonego rozwoju	147
Anna Kobialka, Elżbieta Kołodziej: Wpływ polityki podatkowej gmin na rozwój regionu na przykładzie województwa lubelskiego.....	156
Joanna Koczar: Społeczna odpowiedzialność biznesu a rosyjskie społeczeństwo	166

Bożena Kolosowska, Agnieszka Huterska: Wpływ działań społecznie odpowiedzialnych na redukcję kosztów operacyjnych na przykładzie wybranych spółek giełdowych należących do RESPECT Index	176
Dariusz Kotarski: Zrównoważony rozwój uzdrowiska a realizacja funkcji zaspokajania potrzeb zdrowotnych	186
Barbara Kryk: Analiza kosztów i korzyści w ocenie efektywności ekologicznej i społecznej.....	195
Alina Kulczyk-Dynowska: Inwestycje infrastrukturalne Karkonoskiego Parku Narodowego a zrównoważony rozwój obszaru.....	205
Agnieszka Lorek: Finansowanie gospodarki odpadami komunalnymi	215
Dorota Michalak: Zarządzanie ryzykiem pogodowym w przedsiębiorstwach regionu łódzkiego na przykładzie branży budowlanej. Analiza dostępnych instrumentów zabezpieczających.....	224
Monika Myszowska: Nierówności społeczne a ulgi w polskim systemie podatkowym – przykład ulgi na wychowanie dzieci w podatku dochodowym od osób fizycznych	234
Marek Ossowski: Idea ośrodków odpowiedzialności a społeczna odpowiedzialność podmiotów gospodarczych.....	243
Katarzyna Piotrowska: Innowacje a rachunkowość.....	254
Marta Postuła: Korekta fiskalna narzędziem utrzymywania finansów publicznych w równowadze.....	263
Michał Ptak: Metody internalizacji kosztów zewnętrznych związanych z emisją gazów cieplarnianych.....	273
Paulina Sławińska: Wpływ ulg podatkowych na pogłębienie nierówności społecznych w Polsce	282
Ewa Spigarska: Świadomość społeczna mieszkańców w zakresie gospodarki odpadami na przykładzie wspólnot mieszkaniowych.....	290
Katarzyna Strzała-Osuch, Olexandr Petushyns'ky: Społeczno-ekonomiczno-środowiskowe koszty i korzyści wydobywania gazu łupkowego w Polsce na tle doświadczeń amerykańskich	300
Piotr Szczypa: Strategiczna karta wyników jako narzędzie rachunkowości społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa – aspekty proekologiczne.....	310
Magdalena Ślebocka, Aneta Tylman: Pojęcia zrównoważonego rozwoju i równoważenia rozwoju dla potrzeb finansowania przez jednostki samorządu terytorialnego województwa łódzkiego	319
Damian Walczak: Środki z UE w gospodarstwach rolnych jako element strategii zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w Polsce	328
Joanna Wieczorek: Rachunek kosztów działań usług medycznych jako podstawa wyboru efektywnych kontraktów.....	337
Stanisław Wieteska: Realizacja idei zrównoważonego rozwoju w zakresie gospodarki odpadami w Polsce w latach 2000-2011	347

Jolanta Wiśniewska: Badanie sprawozdań finansowych małych i średnich przedsiębiorstw	358
Izabela Witzak: Znaczenie strategii zarządzania kapitałem obrotowym firmy	368
Wojciech Zbaraszewski: Finansowanie obszarów chronionych w Federacji Rosyjskiej	378
Dagmara K. Zuzek: Teoria a praktyka wobec koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce.....	387

Summaries

Bartosz Bartniczak: State aid as an instrument supporting environmental protection in Poland	22
Szymon Bryndziak: Selected tax expenditures in personal income tax in the context of social inequalities	31
Dorota Burzyńska: Barriers of implementing the concept of performance budget in local government units	40
Anna Doś: Analysis of Silesia inhabitants propensity to bear the costs of limiting natural resources exploitation.....	50
Justyna Dyduch: Influence of revenues from sales of energy certificates on the financial situation of selected enterprises.....	61
Krzysztof Dziadek: The role of evaluation in the distribution of EU funds... ..	71
Aleksandra Ferens: Accounting as a system for measuring achievements of business entity in natural environment.....	82
Joanna Florek, Dorota Czerwińska-Kayzer: The diversification of labour costs in Poland and the European Union in the conditions of sustainable development.....	91
Katarzyna Goldman: Financial liquidity analysis including risk-return strategy	101
Wojciech Hasik: Fair value in the context of sustainable development	108
Beata Iwasieczko: Corporate governance in terms of sustainable growth and accounting.....	117
Wiesław Janik: Climate policy of the European Union as a cost-generating factor in electricity production	126
Angelika Kaczmarczyk: Small enterprises and local government	135
Anna Katola: The role of local government in the sustainable development of rural areas	146
Dariusz Kielczewski: Green public procurement as a manifestation of financial activities of public sector for sustainable development.....	155
Anna Kobiółka, Elżbieta Kołodziej: Impact of communes fiscal policy on regional development basing upon Lublin Voivodeship.....	165

Joanna Koczar: Corporate social responsibility versus Russian society.....	175
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: The influence of socially responsible actions on reduction of operational costs performed by selected public limited companies listed on the RESPECT Index	185
Dariusz Kotarski: Sustainable development of spas and a function of meeting health needs	194
Barbara Kryk: Cost-Benefit Analysis in the assessment of the environmental and social effectiveness	204
Alina Kulczyk-Dynowska: Infrastructural investments of the Karkonosze National Park vs. sustainable development of the area.....	214
Agnieszka Lorek: Financing of municipal waste system	223
Dorota Michalak: Weather risk management in companies in Łódź region as an example of the construction industry. An analysis of available hedging instruments	232
Monika Myszowska: Social inequalities and the reliefs in the Polish tax system – example of child-rearing allowance in personal income tax.....	242
Marek Ossowski: Idea of responsibility centers vs. corporate social responsibility	253
Katarzyna Piotrowska: Innovation and accounting	262
Marta Postuła: Fiscal adjustment as a tool for public finance balance maintenance.....	272
Michał Ptak: Measures for internalizing external costs of greenhouse gas emissions.....	281
Paulina Sławińska: Impact of tax reliefs on deepening of social inequalities in Poland	289
Ewa Spigarska: The citizens' public awareness of waste management on the example of housing associations.....	299
Katarzyna Strzala-Osuch, Olexandr Petushyns'ky: Socio-economic and environmental costs and benefits of shale gas extraction in the context of American experience.....	308
Piotr Szczypa: Balanced Scorecard as a corporate social responsibility accountancy tool – proecological aspects.....	318
Magdalena Ślebocka, Aneta Tylman: The concepts of sustainable development and balancing of development for financing needs by local authorities of Łódź Voivodeship.....	327
Damian Walczak: European Union funds in farms as an important element of sustainable development of rural areas in Poland	336
Joanna Wiczorek: Activity-Based Costing of medical services as a basis for choosing of effective medical contracts	346
Stanisław Wieteska: The implementation of sustainable development in the area of waste management in Poland in the years 2000-2011	357

Jolanta Wiśniewska: Research of small and medium enterprises financial reports	367
Izabela Witzak: The role of working capital policy management	377
Wojciech Zbaraszewski: Financing protected areas in Russia.....	386
Dagmara K. Zuzek: Theory and practice towards Corporate Social Responsibility of small and medium enterprises	395

Jolanta Wiśniewska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

BADANIE SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

Streszczenie: Większość firm działających na polskim rynku to przedsiębiorstwa mikro, małe i średnie stanowiące 99,8% wszystkich firm na tym rynku. Celem artykułu jest przedstawienie etapów i procedur badania MŚP w świetle rosnącego ryzyka działalności gospodarczej i zmian zachodzących w rewizji finansowej. Badanie sprawozdań finansowych małych i średnich przedsiębiorstw składa się z trzech etapów: oszacowania ryzyka, reakcji na ryzyko i sprawozdawczości. Skierowanie badania w stronę obszarów niosących za sobą ryzyko pozwoli na ich ograniczenie, a jednocześnie będzie informacją dla przedsiębiorcy, w jakich obszarach występują nieprawidłowości i co należy poprawić.

Słowa kluczowe: małe i średnie przedsiębiorstwa, badanie sprawozdań finansowych, ryzyko działalności gospodarczej.

1. Wstęp

Większość firm działających na polskim rynku to przedsiębiorstwa mikro, małe i średnie (MŚP) stanowiące 99,8% wszystkich firm na tym rynku [Raport o stanie... 2011, s. 16]. W świetle zmieniających się dyrektyw Unii Europejskiej i coraz większego ryzyka działalności gospodarczej istotne jest ograniczenie powstawania nieprawidłowości w rachunkowości i sprawozdawczości finansowej oraz zapewnienie jej wysokiego poziomu. Projekt zmian 43 dyrektywy przewiduje ograniczenie liczby podmiotów, które będą podlegać obowiązkowi badania, a tym samym wzrośnie liczba jednostek, których rachunkowość nie będzie podlegać żadnej kontroli. Zmieniona dyrektywa nakłada na państwa członkowskie obowiązek dostosowania standardów rewizji finansowej do wielkości i skali jednostek [Kogut 2012, s. 308-311]. Niezwykle ważne dla jakości sprawozdawczości finansowej jest wypracowanie takich procedur badania sprawozdań finansowych małych i średnich przedsiębiorstw, które będą atrakcyjne dla nich samych, a jednocześnie zmniejszą ryzyko powstawania nierzetelnych i błędnych sprawozdań finansowych.

Celem artykułu jest przedstawienie etapów i procedur badania MŚP w świetle rosnącego ryzyka działalności gospodarczej i zmian zachodzących w rewizji finansowej. Przyjęto metody badawcze polegające na studiach literaturowych, analizie

i interpretacji uregulowań prawnych oraz krajowych i międzynarodowych standardów.

2. Charakterystyka i definicje sektora MŚP

Małe i średnie przedsiębiorstwa odgrywają zasadniczą rolę w rozwoju gospodarczym Polski. Podmioty te mają bardzo duże znaczenie dla zrównoważonego rozwoju. W Polsce działa ponad 1,6 mln podmiotów sektora MŚP, które wypracowują 48,4% polskiego PKB [*Raport o stanie...* 2011, s. 13] i zatrudniają 68,9% wszystkich osób pracujących w Polsce [*Raport o stanie...* 2011, s. 20].

Definicja MŚP (małego i średniego przedsiębiorcy) jest zawarta w ustawie z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (DzU 10.220.1447). Opiera się ona na kryteriach ilościowych i wartościowych dotyczących zatrudnienia, rocznego obrotu i sumy bilansowej na koniec roku. Parametry decydujące o zakwalifikowaniu przedsiębiorstwa do odpowiedniej kategorii przedstawia rys. 1.

Mikroprzedsiębiorstwa	<ul style="list-style-type: none"> •Zatrudnienie: < 10 pracowników, •Roczny obrót: ≤ 2 mln EUR oraz/lub •Suma bilansowa: ≤ 2mln EUR
Małe przedsiębiorstwa	<ul style="list-style-type: none"> •Zatrudnienie: < 50 pracowników, •Roczny obrót: ≤ 10 mln EUR oraz/lub •Suma bilansowa: ≤ 10 mln EUR
Średnie przedsiębiorstwa	<ul style="list-style-type: none"> •Zatrudnienie: < 250 pracowników, •Roczny obrót: ≤ 50 mln EUR oraz/lub •Suma bilansowa: ≤ 43mln EUR : ≤ 43mln EUR

Rys. 1. Kategorie MŚP

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. ..., art. 104-106].

Definicję małych i średnich przedsiębiorstw można odnaleźć również w ustawie z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (DzU 2013.330, j.t.), w rozumieniu art. 50 ust. 2 i art. 64. ust.1 małe i średnie przedsiębiorstwa to jednostki, które mogą sporządzać uproszczone sprawozdanie finansowe, jak również te, których sprawozdanie finansowe nie podlega obowiązkowi badania przez biegłego rewidenta.

Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej dla małych i średnich przedsiębiorstw [Kędzior 2010, s. 112; *Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej...* 2011, s. 12] nie stosuje kryteriów ilościowych i wartościowych. Zgodnie z tym standardem małe i średnie przedsiębiorstwa są to jednostki, które:

– nie są jednostkami zainteresowania publicznego oraz

- publikują sprawozdania finansowe ogólnego przeznaczenia dla zewnętrznych odbiorców, w tym dla właścicieli nieuczestniczących w zarządzaniu jednostką, obecnych i potencjalnych pożyczkodawców (kredytodawców) oraz kredytowych agencji ratingowych.

3. Ryzyko działalności sektora MŚP

Małe i średnie przedsiębiorstwa w swojej działalności napotykać wiele barier ekonomicznych i prawnych, które mają wpływ na ich rozwój i ryzyko działalności. Do barier tych można zaliczyć m.in. następujące czynniki [*Bariery rozwoju...* 2013]:

- brak środków finansowych,
- popyt na regionalnym lub lokalnym rynku,
- wysokie obciążenia podatkowe,
- brak przejrzystości i jednoznaczności w naliczaniu podatków dochodowych i rozliczaniu podatków pośrednich,
- uwarunkowania organizacyjno-prawne,
- bariery innowacyjne i technologiczne,
- ograniczony dostęp do informacji gospodarczej,
- brak wykwalifikowanej kadry na rynku pracy,
- nieelastyczne prawo pracy oraz brak możliwości stosowania elastycznych form zatrudnienia,
- skomplikowane i niejasne procedury administracyjne,
- konkurencja ze strony przedsiębiorstw korzystających ze zwolnień podatkowych,
- konkurencja ze strony firm działających w szarej strefie.

Wymienione bariery rozwoju mają przełożenie na prawdopodobieństwo powstania nieprawidłowej sprawozdawczości finansowej. Przykładowe obszary ryzyka wystąpienia nieprawidłowości w poszczególnych elementach sprawozdania finansowego przedstawiono w tab. 1.

Tabela 1. Przykładowe nieprawidłowości w wybranych obszarach sprawozdania finansowego

Przykłady nieprawidłowości w wybranych obszarach sprawozdania finansowego		Konsekwencje powstania nieprawidłowości	
1		2	
Bilans	Środki trwałe	<ul style="list-style-type: none"> • błędna kwalifikacja i określenie grup środków trwałych – niezgodne z klasyfikacją KŚT, • zaliczanie do środków trwałych składników majątkowych, które według definicji środków trwałych stanowią koszty lub składniki majątku obrotowego lub przeciwnie 	<ul style="list-style-type: none"> • nieprawidłowe ustalenie stawek amortyzacyjnych, • zawyżenie/zaniżenie kosztów amortyzacji, • zawyżenie/zaniżenie wartości netto majątku trwałego
	Zapasy	<ul style="list-style-type: none"> • zmiany zasad wyceny zapasów w trakcie roku, • nieuzasadniona aktualizacja zapasów lub jej brak, • załaganie zapasów bezużytecznych, zbędnych lub przeterminowanych, • brak lub nieprawidłowa inwentaryzacja zapasów 	<ul style="list-style-type: none"> • zawyżenie/zaniżenie stanu zapasów, • nieprawidłowa wycena majątku obrotowego, • stan ewidencyjny niezgodny ze stanem rzeczywistym

		1	2
Bilans	Należności	<ul style="list-style-type: none"> nieprawidłowa wycena należności – brak rozliczenia różnic kursowych, brak naliczenia odsetek od zaległych wpłat, brak potwierżeń i uzgadniania sald należności, brak odpisów aktualizujących należności, brak przekazywania należności spornych do rozstrzygnięć sądowych 	<ul style="list-style-type: none"> zawyżenie/zaniżenie należności, wykazywanie należności nieściągalnych, zawyżenie/zaniżenie kosztów, zaniżenie pozycji zapasów – zaliczki na poczet przyszłych dostaw, wykazywanie należności w nieodpowiednich pozycjach bilansu
	Śr. pien.	<ul style="list-style-type: none"> fikcyjne wpłaty gotówki do kasy, fikcyjne wypłaty gotówki z kasy 	<ul style="list-style-type: none"> nieprawidłowy stan gotówki w kasie, nieprawidłowe rozliczenie przepływów pieniężnych w przedsiębiorstwie
	Kapitały	<ul style="list-style-type: none"> księgowanie niewniesionych wkładów, których zapłata nie wpłynęła do firmy, brak korekty kapitału z aktualizacji wyceny, sprzedanych lub zlikwidowanych środków trwałych 	<ul style="list-style-type: none"> zawyżenie kapitałów własnych firmy, nieprawidłowy stan poszczególnych rodzajów kapitałów
	Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	<ul style="list-style-type: none"> nieprawidłowy podział zobowiązań na długo- i krótkoterminowe, niepoprawne naliczanie i ujęcie w kosztach odsetek i różnic kursowych od kredytów i pożyczek, kompensata należności i zobowiązań mimo braku podstaw prawnych 	<ul style="list-style-type: none"> nieprawidłowy podział zobowiązań na długo- i krótkoterminowe zaniżenie/zawyżenie stanu zobowiązań, nieprawidłowa wycena zobowiązań, nieprawidłowa kwalifikacja zobowiązań do poszczególnych pozycji bilansu
	RMK	<ul style="list-style-type: none"> brak rozliczenia wydatków w czasie, ujmowanie do rozliczenia w czasie kosztów bieżących 	<ul style="list-style-type: none"> zaniżenie/zawyżenie kosztów bieżącej działalności, zawyżenie wartości aktywów w bilansie
Rachunek zysków i strat	Przychody	<ul style="list-style-type: none"> niekompletność ujęcia przychodów w danym roku, brak uwzględnienia w przychodach dotyczących sprzedanych, ale jeszcze niezafakturowanych wyrobów, materiałów, usług itd., nieprawidłowa kwalifikacja do poszczególnych rodzajów przychodów 	<ul style="list-style-type: none"> zaniżenie/zawyżenie przychodów, nieprawidłowe ustalenie podstawy opodatkowania, nieprawidłowe ustalenie poszczególnych rodzajów przychodów – kwalifikacja
	Koszty	<ul style="list-style-type: none"> niekompletność ujęcia kosztów w danym roku, błędne księgowanie kosztów działalności bieżącej, np. jako wartości początkowej środków trwałych, środków trwałych w budowie, księgowanie kosztów działalności w ciężar funduszy specjalnych, ujmowanie jako koszt bieżący kosztów rozliczanych w czasie, brak odpisów na fundusze specjalne 	<ul style="list-style-type: none"> zaniżenie/zawyżenie kosztów, nieprawidłowa kwalifikacja kosztów na poszczególne konta, nieprawidłowe ustalenie zysku/straty brutto na sprzedaży, zysku/straty na sprzedaży, zysku/straty z działalności operacyjnej, zysku/straty z działalności gospodarczej
Informacja dodatkowa		<ul style="list-style-type: none"> brak informacji o wynagrodzeniu zarządu i rady nadzorczej, brak informacji o zobowiązaniach warunkowych, brak informacji o skutkach zmian polityki rachunkowości, zasad wyceny w stosunku do roku poprzedniego 	<ul style="list-style-type: none"> stosowana polityka rachunkowości niezgodna z ustaloną i zatwierdzoną przez kierownika jednostki, treść informacji dodatkowej niezgodna z wymogami ustawy o rachunkowości

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Wiśniewska 2005].

4. Etapy badania MŚP

Badania sprawozdań finansowych podlegają regulacjom krajowym i międzynarodowym. Do uregulowań krajowych należą:

- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (DzU 2013.330, j.t.),
 - Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym (DzU 2009.77.649 z późn. zm.),
 - Krajowe standardy rewizji finansowej wydane przez Krajową Radę Biegłych Rewidentów w Polsce,
 - Kodeks etyki zawodowych księgowych IFAC.
- Do uregulowań międzynarodowych można zaliczyć:
- Dyrektywę 2006/43/WE Parlamentu Europejskiego,
 - Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej,
 - Kodeks etyki zawodowych księgowych IFAC.

W Polsce obowiązek badania sprawozdań finansowych reguluje art. 64 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (DzU 2013.330, j.t.).

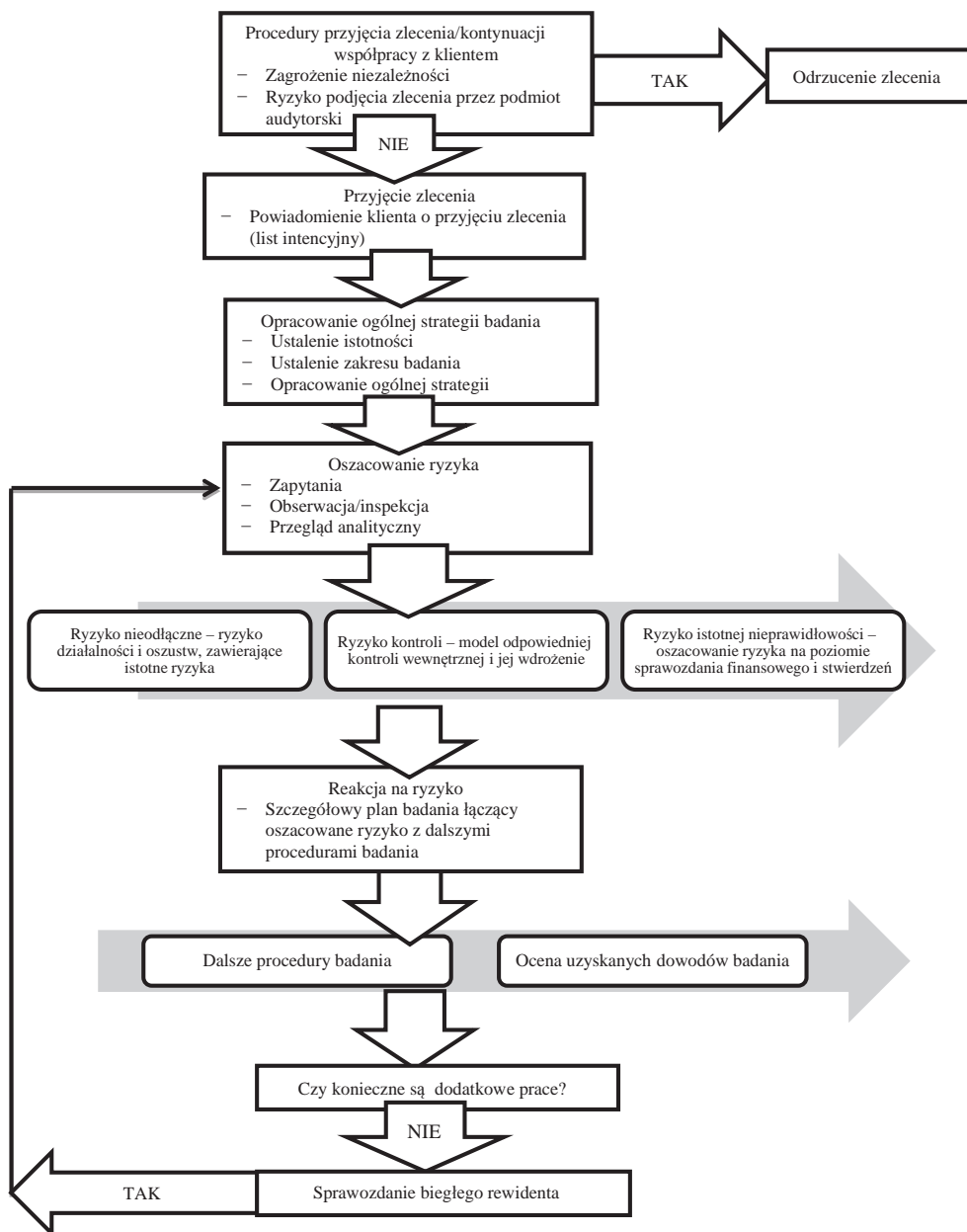
Z definicji małego i średniego przedsiębiorstwa oraz przepisów prawa wynika, iż większość jednostek sektora MŚP nie podlega obowiązkowi badania. Sporządzane przez małe i średnie przedsiębiorstwa sprawozdanie finansowe jest skierowane głównie do:

- właścicieli,
- banków,
- instytucji finansowych,
- urzędów skarbowych,
- urzędów statystycznych,
- przyszłych inwestorów.

Sprawozdanie to służy również jako narzędzie pozwalające na dokonanie oceny działalności jednostki i rozliczenia zarządu z powierzonego im mienia.

Coraz częściej użytkownicy sprawozdań finansowych chcą mieć potwierdzenie wiarygodności otrzymanych informacji, a takim potwierdzeniem jest opinia i raport biegłego rewidenta. Podstawowym celem badania sprawozdań finansowych jest wyrażenie przez biegłego rewidenta pisemnej opinii wraz z raportem o tym, czy sprawozdanie finansowe jest zgodne z zastosowanymi zasadami (polityką) rachunkowości oraz rzetelnie i jasno przedstawia sytuację majątkową i finansową, a także wynik finansowy jednostki gospodarczej.

Zgodnie z krajowym standardem rewizji finansowej nr 1 przy badaniu sprawozdań finansowych małych i średnich przedsiębiorstw można stosować uproszczenia, jednak bez szkody dla jakości badania [Krajowy Standard Rewizji... 2013, s. 28]. Wsparciem w tym zakresie może być opracowany przez IFAC przewodnik stosowania MSRF do badania małych i średnich przedsiębiorstw [Guide to Using... 2012].

Rys. 2. Proces badania sprawozdania finansowego MŚP

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Przewodnik stosowania... 2008, s. 31-32, Guide to Using... 2012, s. 19].

Zgodnie z nim badanie sprawozdania finansowego małych i średnich przedsiębiorstw składa się z trzech etapów:

- 1) oszacowania ryzyka,
- 2) reakcji na ryzyko,
- 3) sprawozdawczości.

Charakter każdego etapu oraz związku pomiędzy czynnościami i etapami badania małych i średnich przedsiębiorstw przedstawiono na rys. 2.

Z przedstawionego na rys. 2 procesu badania sprawozdania finansowego MŚP wynika, iż badanie opiera się na analizie ryzyka i składa się z następujących po sobie działań (etapów) [*Przewodnik stosowania...* 2008]:

1. **Procedura przyjęcia/odrzucenia zlecenia** – w pierwszej kolejności biegły rewident musi dokonać oceny możliwości podjęcia się badania sprawozdania finansowego (upewnienie się o uczciwości jednostki badanej, ocena własnych umiejętności i zdolności niezbędnych do wykonania zlecenia, czas i środki do wykonania zlecenia, wymogi etyczne [*MSKJ I...* 2010]). Następnie w ramach tego etapu dokonuje on oceny ryzyka, jakie podmiot uprawniony do badania ponosi w związku z akceptacją/kontynuacją zlecenia przedstawioną przez klienta i potwierdzenia tych informacji przez kontrolę jego otoczenia. Ostatnim krokiem jest ustalenie warunków zlecenia przez podmiot audytorski i jednostkę badaną poprzez podpisanie przez obie strony listu intencyjnego (umowy).

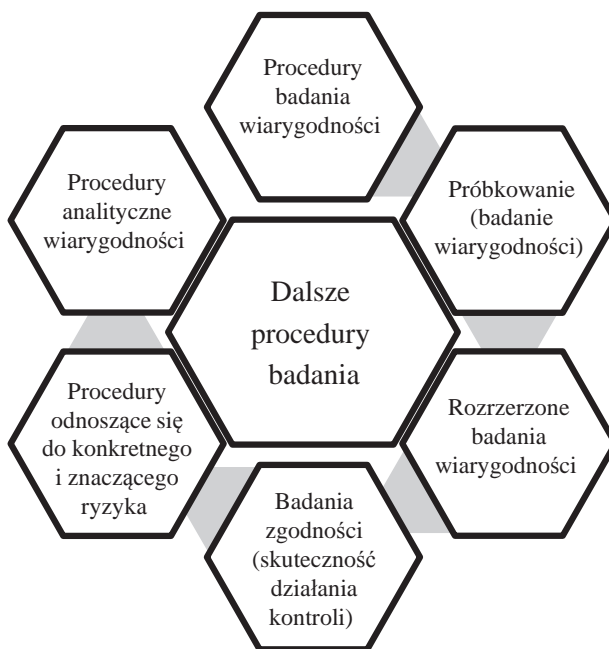
2. **Opracowanie ogólnej strategii badania** – na tym etapie badania biegły rewident dokonuje zebrania uzyskanych informacji o jednostce i jej otoczeniu. Po czym dokonuje rozpoznania i oszacowania źródeł ryzyka, a następnie połączenia tych źródeł z ich potencjalnymi skutkami w sprawozdaniu finansowym [*Hartley 2011*].

3. **Oszacowanie ryzyka** – podstawą oszacowania ryzyka przez biegłego rewidenta jest zrozumienie jednostki i jej otoczenia. Polega ono na zapoznaniu się z branżą, do której jednostka należy, przepisami zewnętrznymi i wewnętrznymi, na podstawie których przedsiębiorstwo prowadzi swoją działalność, zrozumieniu charakteru działalności jednostki, jej celów i strategii, sposobu wyboru i stosowania polityki (zasad) rachunkowości oraz ustalaniu wyników finansowych jednostki i związanego z tym ryzyka. Następnie na podstawie uzyskanych informacji audytor dokonuje szacowania ryzyka istotnych nieprawidłowości w sprawozdaniu finansowym, na które składa się szacowanie ryzyka działalności gospodarczej i oszustw, ocena działania kontroli wewnętrznej i oszacowanie ryzyka istotnych nieprawidłowości na poziomie sprawozdania finansowego i stwierdzeń. Wszystkie czynności i wnioski związane z szacowaniem ryzyka powinny być odpowiednio udokumentowane.

4. **Reakcja na ryzyko** – reakcją na oszacowane ryzyko jest opracowanie przez biegłego rewidenta szczegółowego planu badania sprawozdania finansowego z uwzględnieniem ryzyka istotnych nieprawidłowości. Plan powinien zostać tak opracowany, żeby zmniejszył ryzyko badania do możliwego do zaakceptowania niskiego poziomu. Jest on podstawą prowadzenia dalszych prac rewizyjnych i powi-

nien być modyfikowany i uaktualniany w miarę potrzeb, co powinno mieć odzwierciedlenie w dokumentacji rewizyjnej.

5. **Prowadzenie dalszych prac rewizyjnych** – polega na zastosowaniu właściwej kombinacji procedur badania, które łącznie ograniczą ryzyko wystąpienia istotnych błędów w sprawozdaniu finansowym do możliwego do zaakceptowania, niskiego poziomu. Klasyfikacja rodzajów procedur dostępnych biegłemu rewidentowi jest przedstawiona na rys. 3.

Rys. 3. Rodzaje procedur dostępnych biegłemu rewidentowi do badania sprawozdania finansowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Przewodnik stosowania...* 2008, s. 234].

W trakcie prowadzonych prac rewizyjnych powinna być sporządzana na bieżąco dokumentacja rewizyjna w taki sposób, aby umożliwić doświadczonemu biegłemu rewidentowi, który nie uczestniczył w badaniu, ocenę przeprowadzonych prac rewizyjnych i ocenę wyciągniętych wniosków. Etap ten powinien zostać rozszerzony o procedury dotyczące ujawnień nieprawidłowości wykrytych w trakcie przeprowadzania prac rewizyjnych. Biegły rewident powinien sporządzić raport skierowany do kierownika jednostki dotyczący wykrytych uchybień i nieprawidłowości, w którym zawarta zostanie ich podstawa prawna i rekomendacje dotyczące ich usunięcia. Wstępny raport pozwoli jednostce zweryfikować swój system rachunkowości i podjąć decyzje dotyczące poprawienia wykrytych błędów.

6. Ocena/analiza przeprowadzonych prac rewizyjnych – polega na ustaleniu, czy na podstawie zebranej dokumentacji przeprowadzone badanie daje dostateczną pewność, iż zostało ono sporządzone we wszystkich istotnych aspektach prawidłowo.

Biegły rewident dokonuje oceny usunięcia nieprawidłowości ujawnionych w trakcie przeprowadzania badania sprawozdania finansowego przez analizę realizacji stopnia wykonania rekomendacji przedłożonych w raporcie sporządzonym w czasie prowadzenia prac rewizyjnych. Ze względu na to, iż badanie sprawozdań finansowych jest procesem ciągłym i powtarzalnym, uzyskane podczas prowadzenia zaplanowanych procedur badania dowody badania mogą skłonić do zmodyfikowania rodzaju, rozłożenia w czasie lub zakresu innych zaplanowanych procedur badania, powrotu do etapu oceny ryzyka i na tej podstawie zmodyfikowania planu badania w celu przeprowadzenia dalszych prac rewizyjnych.

W przypadku, kiedy zebrane dowody badania pozwalają na stwierdzenie, iż badane sprawozdanie finansowe przedstawia rzetelnie i jasno sytuację finansową i majątkową jednostki, można przejść do ostatniego etapu, jakim jest zakończenie zlecenia badania sprawozdania finansowego.

7. Zakończenie badania sprawozdania finansowego – polega na sporządzeniu przez biegłego rewidenta sprawozdania z badania. Według standardów krajowych sprawozdanie takie składa się z dwóch elementów: opinii z badania sprawozdania finansowego i raportu uzupełniającego opinię. Są to obszernie dokumenty, których zawartość uregulowana jest przez krajowy standard rewizji finansowej nr 1. Według standardów międzynarodowych sprawozdanie prac biegłego rewidenta stanowi krótki raport, w którym jednym z akapitów jest opinia na temat prawidłowości sporządzonego (załączonego) sprawozdania finansowego.

5. Zakończenie

Badanie sprawozdania finansowego małych i średnich przedsiębiorstw oparte na ryzyku dotyczącym sporządzenia niezetelnego sprawozdania finansowego ma na celu jego ograniczenie. Wsparciem dla rewizji finansowej mogą być wytyczne stosowania Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej w badaniu małych i średnich jednostek. Skierowanie badania w stronę obszarów niosących za sobą ryzyko powstania nieprawidłowości w sprawozdaniu finansowym pozwoli na ich ograniczenie, a jednocześnie informuje przedsiębiorcę, w jakich obszarach występują nieprawidłowości i co należy poprawić. Biegły rewident, jako osoba o wysokich kwalifikacjach zawodowych i niezależna w stosunku do badanej jednostki, ma za zadanie wydanie opinii i raportu o sprawozdaniu finansowym. Wiarygodne sprawozdanie finansowe jest źródłem prawidłowych informacji, które powinny być podstawą podejmowanych decyzji.

Literatura

- Bariery rozwoju MSP w Polsce*, <http://msp-24.pl/Bariery-rozwoju-MSP-w-Polsce,41,78.html> (02.04.2013).
Guide to Using International Standards on Auditing in the Audits of Small- and Medium-Sized Entities, Third Edition, <http://www.ifac.org/publications-resources/guide-using-international-standards-auditing-audits-small-and-medium-sized-en> (10.04.2013).
- Hartley S., *Wskazówki dotyczące efektywnego stosowania MSRF*, <http://kibr.org.pl/pl/aktualnosci/649/> (30.03.2013).
- Kędzior M., *Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw – istota, ocena, przyszłość*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 58 (114), Warszawa 2010.
- Kogut J., *Reforma usług audytorskich – propozycje zmian dyrektyw regulujących zawód biegłego rewidenta*, [w:] *Rachunkowość. Dylematy praktyki gospodarczej*, red. S. Soják, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2012.
- Krajowy Standard Rewizji Finansowej nr 1, KIBR, <http://www.kibr.org.pl/pl/normy> (02.04.2013).
- MSK/JIKontrola jakości firm przeprowadzających badania i przeglądy sprawozdań finansowych oraz wykonujących inne zlecenia usług atestacyjnych i pokrewnych*, [w:] *Międzynarodowe standardy rewizji finansowej i kontroli jakości*, IFAC, SKwP, KIBR, Warszawa 2010.
- Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej dla małych i średnich przedsiębiorstw*, IFAC, SKwP, KIBR, Warszawa 2011.
- Przewodnik stosowania Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej w badaniu małych i średnich jednostek*, IFAC, ABES Audyt, Account, Warszawa 2008.
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw*, red. A. Brussa, A. Tarnawa, PARP, Warszawa 2011.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2013.330, j.t.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, DzU 10.220.1447.
- Wiśniewska J., *Skutki kreatywnej sprawozdawczości finansowej*, „Serwis FK” nr 37 (543), INFOR, Warszawa, 13 września 2005.

RESEARCH OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES FINANCIAL REPORTS

Summary: Most companies operating on the Polish market are micro, small and medium enterprises constituting 99,8% of all companies on the Polish market. This article presents the stages and procedures of researching SMEs and takes into account a growing risk of entrepreneurship and changes occurring in financial audits. Researching small and medium enterprises consists of three stages: assessing the risk, reacting to the risk and reporting it. Directing research into the risk areas allows for limiting these problem areas and at the same time provides information for an entrepreneur as to in which areas irregularities occur and how to improve them.

Keywords: small and medium enterprises, research of financial statements, entrepreneurship risk.